

УДК 339.73:336.71(477)

В. Щербак, Національний банк України

ВПЛИВ ГЛОБАЛІЗАЦІЇ ФІНАНСОВИХ РИНКІВ НА РОБОТУ БАНКІВСЬКОЇ СИСТЕМИ УКРАЇНИ

Постановка проблеми. Стрімке поширення і поглиблення процесу глобалізації світової економіки радикально змінює і наповнює принципово новим змістом усталені фінансово-економічні відносини та інвестиційні механізми між державами.

Для України, в якій ще не розроблена модель глобального інтегрування, вкрай важливо правильно віднайти і використати ті інструменти, які б забезпечили максимальні зовнішні переваги при мінімальних внутрішніх втратах.

Процес інтеграції України до світової глобалізованої економіки першочергово стосується банківської системи, оскільки саме рівень її розвитку є певним індикатором стану економіки та найбільш глобалізованою її ланкою. Більше того, вона є одним з головних факторів економічного розвитку країни, оскільки забезпечує перерозподіл фінансових ресурсів і від ефективності її функціонування й залежатиме подальша ефективність економічних перетворень.

Тому об'єктивне наукове розкриття природи глобалізації фінансових ринків та аналіз її впливу на роботу банківської системи є перспективним і актуальним напрямом економічних досліджень, що має як теоретичне, так і практичне значення.

Аналіз досліджень і публікацій. Американські вчені Ч. Ен та Б. Реснік, дискутуючи з приводу етимології глобалізації, зазначають, що цим терміном з початку позначали нові явища у бізнес-практиці 80-х років ХХ ст., які остаточно утвердились у подальшому. Н. Думна констатує, що "глобалізація – вищий ступінь інтернаціоналізації, продовження транснаціоналізації. Основним її завданням є створення глобальної світової економіки з певними специфічними особливостями, рисами та структурами". А. Некіпелов стверджує, що "глобалізація являє собою сучасний етап інтернаціоналізації суспільно-економічного життя у планетарному масштабі". Подібне визначення дає І. Осадча: "Глобалізація – по суті справи черговий етап інтернаціоналізації, заснований на розвитку інформаційних технологій". Дещо відмінне, але за своїм змістом подібне визначення міститься в українській економічній енциклопедії: "Глобалізація – категорія, яка відображає процес обміну товарами, послугами, капіталом та робочою силою, що виходить за межі державних кордонів і з 60-х років ХХ ст. набуває форм постійного й неухильного зростаючого міждержавного переплетіння національних економік".

Виклад основного матеріалу. Глобалізація економіки, як правило, зводиться до відкритості країн, лібералізації національних режимів торгівлі та руху капіталів, формування глобального фінансового ринку та всесвітньої інформаційної мережі. Фінансова глобалізація може розглядатися як одна з найважливіших складових процесу глобалізації економіки.

Фінансова глобалізація потребує уніфікації світових стандартів банківських продуктів, поширює диверсифікацію банківських послуг та стабілізує ціни на них; призводить до підвищення ліквідності банківського капіталу, а внаслідок вдосконалення управління ризиками – створює нові можливості для підвищення ефективності розміщення капіталу.

На цей час в Україні у зв'язку з незначною участю іноземного капіталу в банківській системі, а також достатньо пасивною поведінкою іноземних банків на українському ринку практично не помітні будь-які відчутні наслідки присутності іноземного капіталу в Україні. В той же час, лише за кілька років після лібералізації створення в Україні філій іноземних банків можна очікувати появи філій великих банків в Україні. Збільшення кількості банків з іноземним капіталом призведе до позитивних зрушень у діяльності банківської системи та прискорення економічного зростання нашої країни в середньостроковій перспективі. Активізація діяльності іноземних банків на території України внаслідок зростання конкуренції сприятиме підвищенню ефективності роботи українських банків, залученню передових банківських технологій, розширенню спектра послуг, що надаються, сприятиме залученню іноземних інвесторів, створенню джерел інвестиційних ресурсів. Як свідчить досвід країн Центральної та Східної Європи, внаслідок лібералізації торгівлі послугами в умовах посилення міжбанківської конкуренції існує ймовірність активізації процесів реорганізації банків шляхом злиття або приєднання. У разі, якщо банки не піднімуть на вищий рівень якість своїх послуг в умовах зростаючої конкуренції, можливим є скорочення кількості банків – юридичних осіб та філій українських банків. Проте в цілому це призведе лише до зміцнення банківської системи України, оскільки зміна кількості відбуватиметься, головним чином, за рахунок дрібних неконкурентоспроможних банків. Що стосується іноземних банків, то замість їх представництв на території України розпочнуть діяльність їх філії, що сприятиме збільшенню потенційної можливості щодо обсягів кредитів, які можуть бути надані такою установою (оскільки власний капітал материнських банків значно більший, аніж капітал дочірніх банків за кордоном). З технічної точки зору, дозвіл на створення філій іноземних банків дещо спрощує процедуру відкриття банківських установ та збільшує потенційні можливості щодо обсягів кредитів, які можуть бути надані такою установою (оскільки власний капітал материнських банків значно більший ніж капітал дочірніх банків за кордоном). Але при цьому ускладнюється нагляд за операціями таких установ та процедура прийняття рішень щодо надання банківських послуг (перш за все, кредитів).

Водночас, світовий досвід надає достатню кількість заходів, за допомогою яких можна створити ефективну систему банківського нагляду за такими установами (національний режим нагляду, доступ до філій органів банківського нагляду країни місцезнаходження самого банку, участь у національній системі страхування банківських депозитів тощо).

Враховуючи викладене, можна прогнозувати наступні позитивні наслідки допуску філій іноземних банків на ринок банківських послуг України:

- створення некапіталізованих філій може значно інтенсифікувати залучення іноземних банків до фінансового ринку України;

- зростання рівня обслуговування трансакцій у банківській системі, скорочення їх термінів, розширення спектра послуг, вдосконалення технологій їх надання;
- збільшення обсягів кредитування через такі установи (оскільки власний капітал материнських банків є значно більшим ніж дочірніх).

Проблеми, які можуть виникати у зв'язку з допуском філій іноземних банків на ринок банківських послуг:

- ускладнення нагляду за такими установами;
- здатність іноземних банків запропонувати дешевші ніж українські кредитні ресурси створить тиск на більш слабку українську банківську систему;
- окремі банки з іноземним капіталом, про що свідчить практика їх діяльності в Україні, на певному етапі своєї діяльності можуть віддавати перевагу задоволенню інтересів держави походження капіталу.

Для нівелювання додаткових ризиків, пов'язаних зі складністю контролю за дотриманням філіями економічних показників банківської діяльності, а також гарантування повернення грошових вкладів населення, НБУ може здійснити додаткові заходи банківського нагляду у співпраці з органами банківського нагляду країни за місцезнаходженням банку, який відкрив свою філію в Україні.

Для іноземних банків можливість відкриття філій за прийнятних умов, крім того, що це буде виконанням одного із зобов'язань, яке взяла на себе Україна перед Європейським Союзом та в рамках угод СОТ, напевно, не спричинить радикальних змін у поточній ситуації, але стане кроком у правильному напрямку.

Перехід до відкритості банківської системи України створює нові можливості для прогресу, але й має серйозні небезпеки. Перебіг процесу глобалізації стає потенційним джерелом ризиків, проблем і конфліктів. Проблема полягає в тому, щоб використати позитивний потенціал фінансової глобалізації і звести до мінімуму пов'язані з нею ризики для національної економіки.

Висновки. Глобалізація – об'єктивний процес, незалежний від волі і бажань окремих людей і держав. Глобалізація – внутрішньо суперечливий феномен, який відкриває нові можливості розвитку, взаємодії між державами і водночас загострює старі та породжує нові проблеми. Процеси глобалізації завжди мають економічну основу.

Найвагомішими факторами прискорення процесів глобалізації є: новітні інформаційні технології, поширення глобальної комп'ютерної, радіо і телевізійної, транспортної мережі; зростання ролі і впливу нових суб'єктів господарчої діяльності – транснаціональних корпорацій та транснаціональних банків; поглиблення міжнародного розподілу праці; лібералізація зовнішньої торгівлі та фінансових ринків.

Аналізуючи вплив приходу капіталу іноземних банків на роботу вітчизняної банківської системи, важливим є чітке розмежування цих банків на дві групи: західні (європейсько-американські) та східні (російсько-азіатські). Банки з цих груп сильно відрізняються як за рівнем менеджменту, так і за економічними показниками, відповідно і наслідки їх приходу будуть різними. Однаковою є лише їх мета – отримання прибутку, розширення сфери впливу та підтримка власного бізнесу. Розвиток економіки України та підвищення її конкурентоспроможності до завдань іноземних банків не входять, тому

Національний банк України повинен максимально чітко відстоювати інтереси вітчизняної банківської системи.

Список літератури

1. Глобалізація / Економічна енциклопедія: У 3-х т. – Т. 1. – К.: Видавничий центр “Академія”, 2000. – С. 264-265.
2. Директива Ради 89/117/ЕЕС від 13.02.89.
3. Думная Н. Глобальная экономика – новая среда международного бизнеса // Интернационализация и глобализация бизнеса. – Свищів, 1998. – С. 7.
4. Дюфло Р., Юргелевич С., Савельев О. Доступ філій іноземних банків в Україну. – Tacis. – С. 1.
5. Кларотті П. Доступ іноземних банків на ринок України / Українсько-Європейський консультативний центр. – 2004. – С. 8.
6. Некипелов А. Обзор: Глобализация как вызов национальным экономикам / Понятие глобализации // Свободная мысль. – 1999. – № 1. – С. 117.
7. Осадчая И. Глобализация и государство: новое в регулировании экономики развитых стран // МЭиМО. – 2002. – № 11. – С. 3.
8. Чи слід дозволити діяльність філій іноземних банків в Україні? / Інститут економічних досліджень та політичних консультацій в Україні, Німецька консультативна група з питань економічних реформ. – Київ-Берлін, 2004. – С. 5.
9. Eun Ch., Resnick B. International Financial Management. – Irwin: McGraw-Hill, 1998. – P. 10.
10. Tytell I., Shang-Jin Wei. Does Financial Globalization Induce Better Macroeconomic Policies? // IMF Working Paper. – 2004. – WP/04/84. – P. 15.
11. www.thebanker.com.

Отримано 13.11.2006